

Editöryal

Doğu Akdeniz geçmişten günümüze kadar jeopolitik ve jeostratejik önemini artırarak korumuştur. Kartacalılardan Romalılara, Hititlerden Türklere kadar birçok medeniyetin dikkatini çeken bu bölgeye her medeniyet farklı isimler vermiştir. Romalılar Mare Nostrum (Bizim Deniz), Yahudiler Yam Godol (Büyük Deniz), Almanlar Mittelmeer (Orta Deniz), Mısırlılar Great Green (Büyük Yeşil), Türkler de Akdeniz olarak adlandırmıştır (Koray, 2020, 2). Annemarie von Gabain, Türklerin doğu için mavi/yeşil, Batı için ak, güney için kırmızı ve kuzey yönünü işaret etmek için de kara rengini kullandıklarını ifade etmiştir (Gabain, 1962, 110).

Jeopolitik teorilerin kesişim bölgesinde Doğu Akdeniz yer almaktadır. *Kara Hâkimiyeti Teorisinde*, Dünyanın Kalbi (heartland) olarak ifade edilen Sibiryâ'dan Orta Asya ve Volga Havzasının çevresine Asya, Avrupa ve Afrika'yı dâhil ederek Akdeniz'i içine alan bölge, Dünya Adası olarak adlandırılmıştır. Halford Mackinder, *Tarihin Coğrafi Mihveri* adlı eserinde Akdeniz medeniyetlerinin kara ve deniz medeniyetleri olduğu için geliştiğini iddia etmiştir. *Kenar Kuşak Hâkimiyeti Teorisi*, kalpgâhı Avrasya olarak işaret etmiş, kenar kuşağın Kuzey Buz Denizinden Balkanlara, Türkiye'den İran ve Afganistan'ı içeren kuşakta olduğunu iddia etmiştir (Mackinder, 1944, s.113). Nicholas J. Spykman, kendilerini hem karada hem de denizde müdafaa eden Akdeniz gibi bölgelerin Kenar Kuşakta yer aldığını ifade etmiştir (Spykman, 1944, ss.41-44). *Deniz Hâkimiyet Teorisinde*, Barbaros Hayrettin Paşa'nın *Denizlere hâkim olan Cihana hâkim olur* tezi savunulmaktadır. Alfred Thayer Mahan, devletlerin denizlere göre konumuna, güçlü donanmalarının gerekliliğine ve Kıbrıs Adası gibi deniz üslerinin değerine dikkat çekmiştir (Mahan, 1980, ss.25-89).

Doğu Akdeniz'in önemi birçok devletin bu bölgede güçlerini sınamasına neden olmuştur. Doğu Akdeniz; medeniyetlerin çatıştığı, fay hatlarının keskin olduğu, dünya savaşlarına sahne olan bir bölgedir. Dünya ticaretinin yaklaşık %90'ının denizlerde yapıldığı günümüzde Doğu Akdeniz'in önemi büyüktür. Ticaret ve ekonomide vazgeçilmezliğinin yanı sıra teknolojinin ilerlemesi, hidrokarbon ve doğal gaz yataklarının bulunmasıyla ekonomik olarak da güçlü bir bölge haline gelmiştir. Enerji kaynaklarının belirlenmesi ve paylaşımı konusunda bölgeye komşu olan ve olmayan ülkeler arasında yeni ittifaklar yapılmaktadır.

Doğu Akdeniz; Kıbrıs Sorunu, Münhasır Ekonomik Bölgenin (MEB) sınırlandırılması, boru hatlarının, denizaltı kablolarının geçişi ve bölgede enerji kaynaklarının bulunmasıyla bölge devleti ve bölge dışı aktörlerin

buradaki güç mücadelesine sahne olmaktadır. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin talepleri, Adalar denizinde karasuları, kıta sahanlığı, adaların silahsızlandırılması, hava sahası, Egemenliği Antlaşmaları Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıklar (EGAYDAAK) statüsündeki belirsizlik sürmektedir. Arap Baharı protestoları ve ülkelerin siyasi istikrarsızlığının bölgedeki yansımaları, Suriye İç Savaşı, Libya İç Savaşı, Filistin – İsrail çatışması gibi hususlar XXI. yüzyılda bölgedeki çözülmemiş çatışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çerçeveden hareketle Türkiye Siyaset Bilimi Dergisinin 8. Sayısı "Doğu Akdeniz Jeopolitiği ve Libya'da Güncel Gelişmeler" ana temasıyla yayımlanmıştır. Dergide, Doğu Akdeniz Jeopolitiği, Doğu Akdeniz'deki çözülmesi beklenen siyasi, ekonomik, hukuki krizler, Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile bölgedeki deniz alanlarındaki paylaşımında hakkaniyet isteği, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Yönetiminin bölgedeki talepleri, Libya'daki iç sorunun bölgede yarattığı istikrarsızlık gibi konular ele alınmıştır. Bu sayıda yer alan beş makale, ana tema etrafında işlenmekte; üç makale ise diğer konular başlığı altında ele alınmaktadır. Dergide ayrıca kitap incelemesine ve röportaja yer verilmektedir.

Bu sayının ana temasına uygun olarak ilk makale Murat Aslan tarafından kaleme alınan "*Libya'nın 'Kalıcı Belirsizliği': Birçok Yanlıştan Tek Doğru ve Açmazlardan Bir Sonuç Çıkartmak*" adlı çalışmasıdır. Öncelikle tarihi sürecin özetlendiği çalışmada; Libya halkının, 2011 yılında başlatmış olduğu devrim ve Kaddafi'nin devrilmesi sonrasında siyasi birliktelikteki parçalanmışlığa işaret edilmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, çatışma ortamının dinamikleri ve Türkiye'nin Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) lehine tavır alması gibi dönüm noktaları ele alınmaktadır. Uluslararası toplumun, ateşkes ve siyasi süreç gayretlerini incelediğini ancak Libya halkının gösterileri sonrasında yerel aktörlerin tavır değişikliği tercihinde bulunduğu ifade edilmektedir. Çatışma ortamı ve devlet inşası düzlemindeki seçenekleri 'kalıcı belirsizlikten' çıkartacak sürecin ancak -Libya halkı tarafından tayin edileceği hususu çalışmada ortaya konulan önemli sonuçlardan biridir.

Kıbrıs meselesinde değişen dinamikler çerçevesinde Türkiye-Yunanistan ilişkilerinden çok taraflı ilişkilere nasıl evrildiği hususunun incelendiği *Pendulum Swings in The Cyprus Issue: Between Internationalisation To Europeanisation* başlıklı çalışma Yunus Turhan tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, Kıbrıs meselesinin küresel bir boyut kazanmasında etkili olan süreci üç döneme ayırmış ve her dönemi mercek altına alarak analiz etmiştir. Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin talepleri, küresel aktörlerin

bölgeye müdahil olması, adada asimetrik bir yapı ortaya çıkarmış ve uzun vadeli bir çözüme ulaşmayı engellemiş olduğu sonucuna varılmıştır.

Emete Gözügüzelli'nin hazırladığı *International Law of the Sea and Megisti* başlıklı makalede, Türkiye ile Yunanistan arasındaki deniz sınırlaması sorununun Meis üzerindeki ihtilafı ele alınmıştır. Yunanistan'ın aşırı iddialarının olası neticeleri ve potansiyel olarak Doğu Akdeniz'de istikrarsızlık ve kritik bölge yaratacak bir unsur haline geldiğinin altı çizilmektedir. Buna karşın Yunanistan'ın tutumunun, 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 74 ve 83. Maddelerinde belirtildiği üzere, uluslararası hukuk temelinde anlaşma yoluyla karar verme ilkesine ve hakça bir sonuca ulaşma gerekliliğine aykırı olduğunun altı çizilmektedir. Yazar bu çalışmada, Meis sorununu ve Yunanistan'ın aşırı (hukuk dışı) deniz yetkisi iddialarını değerlendirmiş ve *Denize Hâkim Olan Kara Prensibine* odaklanmıştır.

Erdi Şafak, Mustafa Çıraklı, Umut Koldaş tarafından hazırlanan *Birleşik Krallık'ın Brexit Sonrası Doğu Akdeniz Siyaseti ve Kıbrıs* adlı çalışmada, Birleşik Krallık'ın Doğu Akdeniz enerji ve güvenlik politikası çerçevesinde Kıbrıs Adasındaki egemen üslerinin deniz yetki alanları ve Brexit sonrasında yaşanabilecek fırsatlar ve riskler incelenmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, hidrokarbon kaynaklarını arama ve işletme faaliyetlerine başlaması ile birlikte meydana gelen "Doğu Akdeniz Krizi"nde, küresel aktörlerin soruna dâhil oluşunun çok boyutlu bir hal aldığına altı çizilmektedir. Bununla birlikte bölgeye kıyıdaş ülkelerin Doğu Akdeniz'deki doğal kaynakları paylaşma mücadelesiyle beraber Kıbrıs Adasındaki Birleşik Krallık üslerinin öneminin arttığı vurgulanmaktadır. Birleşik Krallık'ın Brexit süreci sonunda AB'den ayrılması ile birlikte bölgede daha proaktif bir politika izlemesi sonucunda bölge dengelerinin değişebileceği vurgulanmaktadır.

Bekir Yüksel Hoş, Eren Çetin, Zeynep Ceyhan'ın birlikte kaleme aldığı *Bosna Hersek'in Deniz Yetki Alanlarını Gasp Eden Peljesac Köprüsü ve Bosna Hersek'in Deniz Koridoru* adlı çalışmada, denizlerin paylaşım mücadelesinde Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de karşı karşıya kaldığı hukuksuz talep ve girişimi benzerinin de Adriyatik Denizi'nde yaşandığı iddiası çalışmanın çıkış noktası olmuştur. Hırvatistan inşa ettiği Peljesac Köprüsü, Bosna Hersek'in açık denizlere erişimi ve özellikle uluslararası hukuktan kaynaklanan ulusal haklarını ihlâli tarihsel katliamların tekrarı durumunda Boşnaklar için büyük tehlikelere neden olabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur. Bölgenin coğrafi yapısı, Peljesac Köprüsü'nün inşa süreci, bu köprünün Bosna Hersek'in hak ve menfaatlerine etkileri incelenmiştir. Bosna Hersek'in ulusal egemenlik hakkı olan deniz koridorunun nasıl olması

gerektiği, uluslararası mahkemelerin emsal teşkil eden kararları ile açıklanmıştır.

Bu sayının genel teması dışında yer alan ve Murat Özdemir tarafından ele alınan *Foucault Sosyolojisinde İktidarın Serüveni: Pastoral İktidar, Disiplinci İktidar, Biyo-İktidar* başlıklı çalışmada, Michel Foucault'nun iktidar sosyolojisi ele alınmış ve iktidar teorilerini Foucault'nun bakışıyla eleştiriye açmak hedeflenmiştir. Çalışmanın odağı, Foucault'nun iktidar analizi olan pastoral iktidar (premodern öncesi iktidar modeli), disiplinci iktidar ve biyoiktidar kavramsallaştırmaları etrafında şekillenmiştir. Yazar, modern iktidar yapılarını ve nasıl yaklaştığını göstermeye çalışmış ve kavramsal sınırlılıklarını Foucault'nun literatürüyle çizmiştir.

Yerkebulan Sapiyev tarafından kaleme alınan *The phenomenon of influential political leader: The First President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev's role in providing regional and global security with an example of his peacekeeping mission on solving the Russian-Turkish crisis roused in 2015* başlıklı makale; Kazakistan'ın Kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 2015'te meydana gelen Rusya-Türkiye krizinin çözümünde gerçekleştirdiği arabuluculuk rolü ve bölgesel/küresel güvenliğin sağlanmasındaki liderlik rolüne odaklanılmıştır. Nursultan Nazarbayev'in etkili bir siyasi lider olarak kişiliğini ve uluslararası çatışmaların ve krizlerin çözümünde deneyimli bir müzakereci ve arabulucu olarak başarılı uluslararası faaliyetleri incelenmiştir.

Kaan Akman tarafından kaleme alına *Türkiye'de Gençlik ve Siyaset: Gelecek İçin Nasıl Bir Katılım?* adlı çalışmada, gençliği inceleme nesnesi olarak ele alan çalışmaların gençliğe yönelik yaklaşımları analiz edilmiştir. Türkiye'de gençlerin siyasete katılımını etkileyen sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmeler açıklanmıştır. Makalede hem dünyada hem Türkiye'de özellikle dijitalleşme ile birlikte yaşanan değişimlerin gençliğin siyasete bakışını farklılaştırdığı ileri sürülmüş, siyasal katılımın anlamının ve araçlarının değiştirdiği vurgulanmıştır. Bu değişimin Türkiye örneğinde yasal ve kurumsal yapılara etkisi, merkezi ve yerel yönetim düzlemindeki gelişmeler ile ortaya konulmuştur.

Demet Ceyhan tarafında yapılan *Sistem Kuramı (Yunus Yoldaş)* adlı kitap kritiğinde, Genel Sistem Kuramına ilişkin temel teorik bilgiler, Yapısal-İşlevsel Sistem Kuramı, Humberto Maturana ve Francisco Varela'nın sistem yaklaşımları, Luhmann'ın, sosyal sistem yaklaşımı, Sistem Kuramının Temelleri, Sistem Oluşumunun Türleri bölümleri analiz edilmiştir.

Ranuna İktime Gün tarafından Cihat Yayı ile Doğu Akdeniz'e dair güncel meseleleri kapsayan *Türkiye'nin Denizlerdeki Politikası Ne Olmalı* konulu röportajında, mevcut yaklaşımın milli bir doktrin olarak geliştirilmesinin gerekliliğine, Mavi Vatan'ın sınırlılıklarına ve yöneltilen eleştirilere değinilmiştir. Münhasır Ekonomik Bölge (MEB)'nin ilanının nasıl gerçekleşmesi gerektiği ve Türkiye'nin MEB konusunda atması gereken adımlar üzerinde durulmuştur. Libya Krizinde Türkiye'nin yürüttüğü politikalar, Türkiye'nin bölgedeki rolü, Türkiye'ye karşı yapılan Yunanistan ve GKRY'nin başını çektiği ittifaklara karşı ulusal çıkarları doğrultusunda muhtemel müttefikleri, Rusya'nın Doğu Akdeniz ve Afrika'daki çıkarları tartışılmıştır. Adalar Denizindeki Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıklar (EGAYDAAK)'ı statüsüne, buna ilişkin atılması gereken adımlar, S-400'lere karşı yapılan CAATSA yaptırımlarında Türkiye'nin karşılaşacağı muhtemel riskler ele alınmıştır. Ayrıca Montrö Boğazlar Sözleşmesine ilişkin altın frank hususunun altı çizilirken Türkiye Cumhuriyeti'nin denizci devletlerarasındaki konumu, Türk gençliğine düşen görevler ifade edilmiştir.

Literatüre katkısı olacağını umut ettiğimiz "Doğu Akdeniz Jeopolitiği ve Libya'da Güncel Gelişmeler" konulu bu sayının geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını temenni ediyorum. Yayın sürecinde emeği geçen Editör Doç. Dr. Hülya TOKER ve Editör Yardımcısı Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN, İngilizce teknik virilerde destek olan Y. Serdar DEMİRTAŐ başta olmak üzere dergimizin bu sayısına çalışmalarıyla destek veren, hakemlik yapan bütün meslektaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Kürşad Zorlu

Kaynakça

- A. von Gabain, “Renklerin Sembolik Anlamları” (Açta Orientalia Hung. T. XV, 1-3, 1962; Türkçe tercümesi Semih Tezcan, Türkoloji Dergisi, cilt 3, D.T.C.F. yay. Ankara 1968, s. 107- 113
- Koray, Murat, (2020). Doğu Akdeniz’in Jeopolitik ve Jeostratejik Önemi, Teknolojik Dönüşümler ve Denizaltıların Rolü, TASAM.
- Mackinder, H. J. (1944). Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstruction,. Middlesex: Penguin Books.
- Mahan, A. T. (1890). The Influence of Sea Power Upon History 1660-1783. London: Sampson Low, Marston and Co.
- Spykman, N. J. (1944). The Geography of the Peace. New York: Harcourt, Brace and Company.